

гуманістичного й гуманітарного потенціалу особистості кожного учасника навчального діалогу. За допомогою навчального діалогу на уроках іноземної мови створюється ситуацію розвитку особистості учасників діалогічної взаємодії, визначається позицію вчителя у здійсненні особистісно орієнтованої педагогічної діяльності, в якій не тільки він сам, але і його учні виступають у ролі суб'єктів, активних учасників навчального процесу, що позитивно позначається на результатах діалогічного навчання та всього процесу навчання.

Література

1. Библер В.С. Диалог. Сознание. Культура [идея культуры в трудах М.М.Бахтина] // Одиссей: Человек в истории. – М., 1989. – 21-59.
2. Курганов С.Ю., Литовский В.Ф. Учебный диалог как форма обучения // Психология. – К., 1983. – Вып. №22. – 47-53.

Т.В.Карпінська

МУЗИЧНА ФОЛЬКЛОРИСТИКА ЯК СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

В статті проаналізована специфіка преподавання музикального фольклору і фольклористики в системі вищого музикального образования України (Академії музики, музикально-педагогічні факультети педагогічних університетів, університети культури і мистецтв). На основі аналізу навчальних планів, програм вищих музикальних заведень показаний педагогічний аспект підготовки музикознавців-фольклористів. Підкреслюється, що музикально-фольклористичне образование прочно заняло соответствующее место в системі музикальної педагогіки, утвердилась специалізація «Музикальний фольклор», котора забезпечується циклом около 20-ти спеціальних дисциплін.

The article analysis the specifics of teaching musical folk-lore and study of folk-lore in the system of higher musical education of Ukraine (the Academies of Music, Music Pedagogical Departments of Teacher's Training Universities, Universities of Culture and Arts). On the basis of the analyses of higher musical establishments curricula and syllabi the pedagogical aspect of

musicologist and specialists in folklore training is revealed. It is emphasized that the musical and study of folk-lore education fixedly occupied a fitting place in the system of musical pedagogics, the speciality "Musical Folk-Lore" firmly established and is provided by the series of twenty special subjects.

Здобуття Україною державної незалежності позитивно вплинуло на всі прояви національного життя. У "Національній доктрині розвитку освіти" (2002) акцентується увага на пріоритети гуманізації й демократизації освіти, потребу зміцнення духовного й інтелектуального потенціалу нації. О.В.Сухомлинська зазначає: "Всі ми є свідками й учасниками значної переорієнтації або ж формування абсолютно нових засад розвитку гуманітарних наук в Україні. Вони були зумовлені кардинальними ідейними, політичними та соціально-економічними трансформаціями, що беруть свій відлік на початку 90-х років" [7,16].

Сьогодні відбувається інтенсивний пошук удосконалення змісту, форм, методів забезпечення фундаментальної освіти, спрямованої на задоволення інтересів суспільства і особистості. Одним з найважливіших напрямів вдосконалення змісту вищої освіти є посилення його професійної спрямованості, зокрема й шляхом збагачення попередніми надбаннями української національної педагогіки. Це повною мірою стосується й змісту вищої музичної освіти, що останніми роками збагачується у напрямі посилення музично-фольклористичної підготовки фахівців. Відповідно набуває актуальності вдосконалення й упровадження в практику вищих навчальних закладів ефективних форм вивчення народної музики та навчання музично-фольклористичних дисциплін, дослідження історії становлення розвитку педагогічних аспектів в галузі музичної фольклористики, історії вітчизняного музично-фольклорного традиційного виховання. Це, у свою чергу, спонукає вчених-педагогів до глибокого вивчення і творчого осмислення позитивного навчально-виховного досвіду минулого, який не лише збагачує сучасну педагогіку новими фактами й теоретичними положеннями, але й робить можливим прогнозування її майбутнього розвитку.

Важливим для розуміння сутності тенденцій розвитку змісту вищої музичної освіти було вивчення їх на загальному тлі історії становлення національної системи освіти й педагогічної думки, що має місце у працях відомих вітчизняних істориків педагогіки (Л.Березівська, Л.Вовк, М.Євтух, Г.Кловак, О.Любар, Д.Федоренко, М.Стельмахович, О.Сухомлинська, М.Ярмаченко та ін.).

Дослідження фольклору з огляду визначення місця його в системі вищої музичної освіти – пріоритетна проблема науки, оскільки спеціальних досліджень музично-фольклористичної підготовки фахівців у системі вищої музичної освіти поки що не створено.

Мета та завдання статті – виявити та обґрунтувати тенденції й особливості становлення музичної фольклористики як фаху та з'ясувати специфіку підготовки випускників-фольклористів у ланці вищої музичної освіти в Україні.

Почнемо з надзвичайно симптоматичних і важливих свідчень часів становлення процесів розвитку музично-фольклористичної освіти в Україні у 1990-х роках – це ще був час так званої “перебудови”. В Україні спрямовуються серйозні зусилля стосовно включення українського музичного фольклору в навчальні плани вищих музичних навчальних закладів та водночас постають питання про відкриття відповідних кафедр. На цей час було завершено створення достатньо необхідної методичної бази вивчення і викладання народної музики (видано навчальні посібники, ряд хрестоматій з народної музики, навчальні програми, створено навчальні плани, розроблено типові та робочі програми з цілого ряду фольклористичних дисциплін). Тим самим було створено умови для розгортання підготовки та випуску фольклористів-музикознавців у колишніх консерваторіях та інститутах культури (так ці заклади називалися до середини 1990-х років).

Сьогодні підготовка кадрів музикантів-фольклористів у академіях музики, інститутах культури та державних університетах має певну специфіку та певні відмінності в навчальних планах та за кваліфікаціями, які надаються випускникам. Тому розглянемо по чергово особливості підготовки фахівців з музичної фольклористики у цих трьох

різновидах навчальних закладів та з'ясуємо притаманні їм особливості навчального процесу, навчальних планів та кваліфікацій.

У Київській та Львівській академіях музики існують кафедри музичної фольклористики, де сформувався певний комплекс фольклористичних предметів, які забезпечують підготовку фахівців-етномузикологів з вищою музичною освітою. Але спеціалізація, яка мала б визначення “Музичний фольклор” (або “Музична фольклористика”, “Етномузикологія” тощо), поки що у консерваторіях не затверджена. Внаслідок цього відбувається підготовка музикантів-фольклористів за такими спеціальностями, спеціалізаціями і кваліфікаціями: спеціальність 7.02.02.05 “Музичне мистецтво”, спеціалізація “Музикознавство”, кваліфікація “Музикознавець, лектор, викладач” (це ті дані, які, поряд з переліком навчальних дисциплін, записуються в “Додаток” до диплома про вищу освіту та в диплом спеціаліста). Музикознавці-фольклористи, таким чином, навчаються за навчальними планами історичних і теоретичних кафедр консерваторій і формально (згідно записів у дипломі) отримують однакові кваліфікації.

Оскільки студенти, майбутні фольклористи, навчаються за планами музикознавчих кафедр, кафедра фольклористики розроблила окрему різноманітну документацію, в якій відображається спеціалізація майбутніх фольклористів. Існує документ – “Навчальні дисципліни по кафедрі музичної фольклористики” [2], який складається з трьох розділів: переліку дисциплін, списку теоретичних знань; переліку практичних навичок. Власне фольклористичні предмети складають такий список: етноінструментознавство, транскрипція, музичний фольклор, музична діалектологія, етнохореологія, фах, музично-етнографічна практика (з I по VIII семестри), основи народного традиційного співу, основи народного інструментального виконавства, практика керівництва фольклорним ансамблем, методика роботи з фольклорним ансамблем, методика опрацювання музичного архіву – усього 12 навчальних дисциплін, які вивчаються у I – VIII семестрах (у IX–X семестрах дипломна робота,

спеціальність по кафедрах теорії та історії музики та ряд інших, не фольклористичних дисциплін).

Своя специфіка у вивченні фольклору притаманна музично-педагогічним факультетам (зараз деякі з них набули статусу інститутів при педагогічних університетах). У цих закладах музичної освіти поки що не існує кафедр фольклористики, викладання фольклору відбувається на кафедрах теорії та історії музики. Ця робота не розрахована на підготовку фольклористів-музикознавців, але спрямована на шкільне музичне виховання, яке включає ознайомлення з народною музикою, фольклором та етнографією.

Тепер перейдемо до аналізу специфіки підготовки музикантів-фольклористів у Київському національному університеті культури і мистецтв та його Миколаївської філії, Харківської академії культури, інституту мистецтв Рівненського гуманітарного університету. Як вище було показано академії музики працюють за власними планами. Так само інститути культури також мають власні навчальні плани, які у свою чергу досить помітно відрізняються від навчальних планів та навчального процесу вище названих закладів освіти.

У Київському національному університеті культури і мистецтв існує кафедра фольклористики, народно-пісенного та інструментального виконавства, на якій відбувається підготовка фольклористів-музикознавців. На відміну від консерваторій, підготовка фольклористів у вищих навчальних закладах культури і мистецтв відбувається за окремим навчальним планом. Спеціальність має ідентичний номер, що і в консерваторіях – 7.02.02.05 “Музичне мистецтво”, але тут помітні відмінності у назві спеціалізації – “Музичний фольклор”, та кваліфікацій: “Викладач, артист ансамблю, керівник фольклорного ансамблю”.

Існують такі профільюючі дисципліни: музична педагогіка, фольклорний ансамбль (пісенний, інструментальний), спецінструмент (для інструменталістів), методика роботи з фольклорним ансамблем (пісенним, інструментальним), історія народно-музичного виконавства, методика викладання фольклорно-етнографічних дисциплін, транскрипція народної музики, сценічна культура, діалектологія

і лінгвістика, етнохореологія, фольклористика (методологія і методика), музичний фольклор, аналіз народно-музичного твору, етнографія, народне багатоголосся, методика фольклорних експедицій, інструментознавство, постановка голосу. Усього 18 дисциплін, спрямованих на підготовку фольклористів-музикознавців. Це майже удвічі більше, ніж в консерваторіях і втричі більше, ніж на філологічних факультетах університетів при кафедрах фольклористики (словесної). Випускники складають два державних экзамени: фах (або дипломна робота) і методика музичного виховання. Отже, у закладах культури і мистецтв підготовка фольклористів-музикознавців, відбувається в рамках чітко визначеної спеціалізації “Музичний фольклор” та трьох кваліфікацій.

Опрацьовано також “Вимоги державної атестації випускників з фаху “Музичний фольклор”. Згідно вимог до кваліфікації “Фольклорист-музикознавець” випускник має захистити дипломну роботу за матеріалами власних експедиційних записів або з проблем історії чи теорії фольклористики, скласти державний экзамен з керівництва фольклорним ансамблем, подати 40 транскрипцій. За кваліфікацією “Керівник фольклорного ансамблю” випускник готує 4–5 творів для концертного виступу із студентським фольклорним ансамблем, складає методичку роботи з фольклорним ансамблем, подає 20 транскрипцій та реферат. “Викладач фольклорно-етнографічних дисциплін” повинен захистити дипломну роботу або підготувати розширений реферат з фольклористики чи музичної педагогіки з використанням фольклорної тематики та розгорнутою характеристикою матеріалу, скласти экзамен зі співу (або гри) у фольклорному ансамблі та методичку роботи з фольклорним ансамблем.

У підсумку слід зазначити наступне. Вивчення народної музики у вищій школі зараз поставлено на достатній рівень: відбувається підготовка не тільки спеціалістів, але й бакалаврів та магістрів – майбутніх знавців, дослідників та викладачів музичного фольклору. Слабким місцем продовжує залишатися відсутність назви спеціалізації. Це породжує той стан, коли фольклористів-музикознавців доводиться готувати з

перевантаженням навчального тижня та за планами інших кафедр, що, звичайно, не вписується у потреби сучасної національної освіти та культури. При усіх вказаних труднощах рівень роботи кафедр музичного фольклору слід визнати надзвичайно високим – таким, що набагато перевищує можливості кафедр етномузикології західноєвропейських та американських університетів.

Література

1. Іваницький А.І. Українська музична фольклористика (методологія і методика): Навч. посібник. – К.: Заповіт, 1997. – 392 с.
2. Навчальні дисципліни по кафедрі музичної фольклористики. – К.: НМАУ, 2003. – 4 с.
3. Методика викладання фольклористичних дисциплін. Типова програма /Укл. Шевченко В.В. – К.: КНУКіМ, 2003. – 10 с.
4. Мистецтво. Завдання і тести. Ч.1. Посібник-довідник для вступників до вищих навчальних закладів із спеціальності “Музика” /Автор Болгарський А.Г. – К.: Генеза, 1993. – 32 с.
5. Музично-етнографічна практика: Методичні рекомендації для теоретико-композиторського факультета /Укладач Б.Луканюк. – К.: МКНЗМК, 1995. – 31 с.
6. Методика викладання музично-теоретичних і музично-історичних предметів: Музична школа – училище – консерваторія /Упоряд. В.Самохвалов. – К.: Муз. Україна, 1983. – 96 с.
7. Сухомлинська О.В. Історично-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем. – К.: АПН, 2003. – 68 с.

І.П.Антонік

ФІЗІОЛОГО – ГІГІЄНІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ СУЧАСНИХ ШКІЛ

Дана социально-гигиеническая оценка некоторых негативных последствий недоработок в области морально-духовного и валеологического воспитания молодежи Кривого Рога. Дальнейшее улучшение качества воспитательной работы требует более полного учета социально-экономических и